

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทัศนคติของเกษตรกรในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีต่อการผลิตผักและผลไม้ที่ปลอดภัยจากสารพิษเพื่ออุตสาหกรรมแปรรูป ผู้ศึกษาได้ใช้ทฤษฎี แนวคิด และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังนี้

2.1 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายและองค์ประกอบของทัศนคติ

ความหมายที่แน่ชัดของคำว่า “ทัศนคติ” ยังไม่เป็นที่ยอมรับกัน โดยทั่วไปในกลุ่มนักจิตวิทยา หรือกลุ่มผู้ที่ทำการศึกษาเรื่องทัศนคติ ดังนั้น แต่ละกลุ่มที่ทำการศึกษาค้นคว้าต่างก็ให้คำจำกัดความตามความเข้าใจของตนเอง อาทิเช่น

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525) ได้ให้ความหมายของทัศนคติไว้ว่า ทัศนคติ หมายถึง แนวความคิดเห็น

ประภาเพ็ญ สุวรรณ (2520) ได้กล่าวว่า ทัศนคติเป็นความคิดเห็นซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ เป็นส่วนที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่างต่อสถานการณ์ภายนอก

นวลศิริ เปาโรหิตย์ (2527) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นผลรวมของความเข้าใจ ความรู้สึก และแนวโน้มในการตอบโต้ของเราต่อบุคคล วัตถุ หรือเรื่องราวทั้งปวง

ลัดดา กิติวิภาต (2532) ได้กล่าวไว้ว่า ทัศนคติเป็นความคิดที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบซึ่งทำให้เกิดความพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบในทางบวกหรือในทางลบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

อย่างไรก็ตามการศึกษาค้นคว้าจะกล่าวถึงทัศนคติ ในความหมายของผลรวมของความเข้าใจ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ซึ่งมีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ ที่พร้อมจะมีปฏิกิริยาเฉพาะอย่าง ต่อสถานการณ์ภายนอกทั้งต่อบุคคล วัตถุ หรือสถานการณ์ภายนอก

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2534) กล่าวว่า ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านความเข้าใจ (Cognitive Component) เป็นส่วนแสดงถึง ความรู้ (Knowledge) การรับรู้ (Perception) และความเชื่อถือ (Beliefs) ของผู้บริโภคมที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนของความเข้าใจเป็นส่วนประกอบแรกซึ่งก็คือความรู้และการรับรู้ซึ่งได้มาจากการผสมกันระหว่างประสบการณ์โดยตรง และข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหลายแหล่งข้อมูล ความรู้และผลกระทบต่อ

การรับรู้นี้จะกำหนดความเชื่อถือ ซึ่งหมายถึงสภาพจิตใจ ที่สะท้อนความรู้เฉพาะอย่าง ของบุคคล และการประเมินเกี่ยวกับความคิด บุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์อื่นๆที่เกี่ยวข้อง

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนที่สะท้อนอารมณ์ (Emotion) หรือความรู้สึก (Feeling) ของผู้บริโภคมที่มีต่อความคิด หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สภาพอารมณ์ จะสามารถเพิ่มประสบการณ์ด้านบวก (Positive) หรือด้านลบ (Negative) ซึ่งประสบการณ์จะมีผลกระทบด้านจิตใจ วิธีปฏิบัติที่ใช้วัดการประเมินผลอาศัยเกณฑ์การให้คะแนนความพึงพอใจดี หรือไม่ดีเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

3. องค์ประกอบทางด้านพฤติกรรม (Behavior Component) เป็นส่วนที่สะท้อนถึงความน่าจะเป็นหรือแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรม การปฏิบัติ หรือ ปฏิกริยาของผู้บริโภคด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง

การวัดทัศนคติ

โดยทั่วไปมีวิธีที่นิยมใช้ในการวัดทัศนคติอยู่ 5 วิธี คือ (นพมาศ ชีรเวทิน, 2539 อ้างถึงใน เสาวภา พรหมสุข, 2545)

1. การสัมภาษณ์ (Interview) หมายถึง การพูดคุยกันอย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยผู้ สัมภาษณ์ต้องยึดตามแนววัตถุประสงค์ที่จะวัดและมีการบันทึกไว้อย่างถูกต้อง การวัดทัศนคติโดย การสัมภาษณ์จะต้องสร้างคำถามในการสัมภาษณ์ให้ดี คำถามแต่ละข้อต้องกระตุ้นให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ ตอบความรู้สึกต่อเรื่องที่ผู้ทำการสัมภาษณ์ต้องการ และคำถามควรครอบคลุมทั้งทางบวกและทาง ลบ เพื่อจะได้ใช้ประเมินเปรียบเทียบความรู้สึกที่แท้จริง การสัมภาษณ์มีทั้งแบบที่เป็นมาตรฐานและ แบบไม่เป็นมาตรฐาน

2. การสังเกต (Observation) คือ การเฝ้ามองดูสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีจุดมุ่งหมาย เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสังเกต คือ ประสาทสัมผัสทางตาและหู และควรมีการเตรียมข้อรายการ (Checklist) เพื่อใช้ในการบันทึกผลการสังเกต ผู้สังเกตที่ดีควรมีการรับรู้และประสาทสัมผัสทางตา และหูที่ดี มิฉะนั้นอาจทำให้ข้อมูลที่สังเกตได้มีความคลาดเคลื่อน

3. การรายงานตนเอง (Self-Report) หมายถึง การใช้เครื่องมือให้ผู้ตอบแสดง ข้อความ ข้อคำถาม หรือภาพ ที่แสดงความรู้สึกของผู้ตอบบอกมาอย่างตรงไปตรงมา โดย แบบสอบถามหรือมาตรวัดที่นิยมใช้เป็นมาตรฐาน ได้แก่ มาตรวัดของเทอร์สโตน (Therstone) กัดแมน (Guttman) ลิเคิร์ต (Likert) และออสกู๊ด (Osgood)

4. เทคนิคการจินตนาการ (Projective Technique) หมายถึง การอาศัยสถานการณ์ หลายอย่างไปเร้าผู้ถูกทดสอบโดยสถานการณ์ที่กำหนดให้จะไม่มีการสร้างที่แน่นอนทำให้ผู้ถูก

ทดสอบต้องจินตนาการออกมาตามแต่ประสบการณ์เดิมของตน ซึ่งทำให้แต่ละคนแสดงออกมาไม่เหมือนกัน

5. การวัดทางสรีระวิทยา (Physiological Measurement) หมายถึง การวัดที่อาศัยเครื่องไฟฟ้าหรือเครื่องมืออื่นๆ ในการสังเกตการณ์เปลี่ยนแปลงของสภาพร่างกาย เช่น การใช้เครื่องกัลป์วานอิมิตอร์ เพื่อวัดดูความต้านทานกระแสไฟฟ้าในผิวด้านหนึ่ง โดยเมื่อคนเกิดความเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ ส่วนผสมของสารเคมีต่างๆในร่างกายจะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพปกติ ทำให้ความต้านทานกระแสไฟฟ้าในผิวด้านหนึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพปกติ จึงสามารถใช้เครื่องมือทางไฟฟ้าตรวจสอบได้ เช่น การใช้เครื่องจับเท็จ เป็นต้น

สำหรับการศึกษานี้จะใช้วิธีการวัดทัศนคติด้วยการรายงานตนเอง (Self-Report) โดยการใช้แบบสอบถามซึ่งใช้เกณฑ์การวัดทัศนคติตามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert)

2.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประภัสสร สุขจิระเดช (2545) ศึกษาการประมาณฟังก์ชันการผลิตผลผลิตหลายชนิดและประสิทธิภาพทางเทคนิคของการปลูกผักปลอดสารพิษในจังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูน การผลิตของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษมีโอกาที่จะสามารถเพิ่มผลผลิตผักปลอดสารพิษขึ้นได้อีกโดยอาศัยการยกระดับประสิทธิภาพทางด้านเทคนิคให้สูงขึ้นและเมื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพทางด้านเทคนิคในระหว่างแต่ละพื้นที่ที่ศึกษาผลการศึกษาพบว่า ระดับประสิทธิภาพทางด้านเทคนิคของเกษตรกรผู้ปลูกผักในอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพสูงสุดคือร้อยละ 85.26 รองลงมาได้แก่ ระดับประสิทธิภาพทางด้านเทคนิคของเกษตรกรในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีค่าร้อยละ 71.85 และระดับประสิทธิภาพทางด้านเทคนิคของเกษตรกรในอำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ มีค่าร้อยละ 56.40 ตามลำดับ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่ได้จากผลการศึกษาเพื่อนำไปสู่การเพิ่มระดับความมีประสิทธิภาพทางด้านเทคนิคของเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ จังหวัดเชียงใหม่และจังหวัดลำพูนคือ ประการแรก รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนให้พนักงานส่งเสริมการเกษตรออกไปให้คำแนะนำวิธีการปลูกและวิธีการใช้ปัจจัยการผลิตที่ถูกต้องและเหมาะสมตามชนิดและประเภทพืชผักที่ผลิตให้กับเกษตรกรผู้ปลูกผักปลอดสารพิษ ประการที่สอง รัฐควรพยายามส่งเสริมและสนับสนุนเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษในอำเภอแมริมและอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ให้ขยายขนาดเนื้อที่เพาะปลูกให้สูงขึ้น และประการที่สาม รัฐควรมีการส่งเสริมด้านการตลาด เพื่อให้พืชผักปลอดสารพิษมีตลาดรองรับทั้งนี้เพื่อให้เกษตรกรสามารถทุ่มเทกำลังแรงงานให้กับกระบวนการผลิตผักปลอดสารพิษอย่างเต็มที่ โดยเฉพาะการดำเนินการดังกล่าวจะกระตุ้นให้เกษตรกรในอำเภอแมริมและอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่หันมาให้ความสำคัญกับกระบวนการผลิตพืชผักมากขึ้น

ดลยา กันตะนันท์ (2543) ศึกษาการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทนทางการเงินการผลิตผักปลอดสารพิษเพื่อการค้า จากการศึกษาพบว่า การปลูกผักกางมุ้งของผักคะน้า กวางตุ้ง ปวยเล้ง ผักกาดขาวปลี กะหล่ำปลี กะหล่ำดอก สลัดแก้ว การปลูกแบบกางมุ้งทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ราคาและปริมาณการผลิตคงที่ ทั้งสองกรณีให้ผลที่สามารถยอมรับได้ ดังนั้น ควรมีการสนับสนุนให้มีการลงทุนต่อไปเพราะให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า

วัชรวิศา ปิ่นทอง (2543) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของเกษตรกรผู้ผลิตผักปลอดสารพิษ ตำบลแม่ทา กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาที่สรุปได้คือ ชุมชนที่ศึกษาเน้นการตั้งหมู่บ้านเน้นการเกษตรเป็นลักษณะการทำไร่เลื่อนลอย เปิดพื้นที่ป่าเพื่อทำกินไปเรื่อยๆ ใช้แรงงานจากคนและสัตว์ในการทำการเกษตร ต่อมารัฐมนตรีนโยบายสนับสนุนให้เร่งผลผลิตใช้เทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาช่วย พันธุ์พืชใหม่ ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับระบบ

นิเวศน์ ตลอดจนไปถึงสุขภาพของเกษตรกร จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้ประสบความสำเร็จ อยู่ 2 ปัจจัย คือ (1) ปัจจัยภายในชุมชน คือความตระหนักในปัญหาในเวศน์ ความสัมพันธ์แบบเครือญาติซึ่งช่วยแพร่กระจายแนวคิดเกษตรกรรมทางเลือกได้ด้วยทางหนึ่ง และองค์กรหรือกลุ่มชาวบ้าน มีความเข้มแข็ง (2) ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ กระแสพัฒนาประเทศที่ทำให้เกิดปัญหาซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกษตรกรทางเลือกใหม่ๆ การเผยแพร่ของสื่อสารมวลชนเกี่ยวกับแนวคิดของเกษตรกรรมทางเลือก รวมทั้งการนำเสนอกรณีตัวอย่างเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ การได้รับการสนับสนุนจากภายนอก โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรพัฒนาเอกชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงกับเครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชน โดยการเข้าร่วมอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ประชุมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของเกษตรกร ปัจจัยสุดท้ายคือตลาดซึ่งเริ่มมีอุปสงค์ต่อผลิตภัณฑ์ปลอดสารพิษ แม้ว่าเกษตรกรจะเน้นการซื้อขายในชุมชนและมีรายได้ตลอด ปัจจัยภายในและภายนอกต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตขึ้นในชุมชน และนำไปสู่ความสำเร็จในการผลิต ในส่วนที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตปลอดสารพิษ แม้ว่าเกษตรกรจะเน้นการซื้อขายในชุมชนและมีรายได้ตลอด ปัจจัยภายในและภายนอกต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตขึ้นในชุมชน และนำไปสู่ความสำเร็จในการผลิต ในส่วนที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตผักของเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จนั้นพบว่า มีช่วงการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตที่แบ่งได้เป็น 3 ช่วงคือ ช่วงทำไร่มุมนเวียน ช่วงผลิตพืชผลเศรษฐกิจ และช่วงการหันมาทดลองเกษตรกรรมทางเลือก รูปแบบที่เกษตรกรใช้อยู่ปัจจุบันคือเกษตรอินทรีย์ และไร่นาสวนผสม สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการผลิตคือ สาเหตุที่เป็นแรงผลักดันและแรงจูงใจ สารพิษ ดันทุน การตลาด หนี้สิน และขบวนการผลิต

พงศธร จันทร์เลื่อน (2548) ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการปลูกผักปลอดสารพิษของกลุ่มเกษตรกรบ้านสันป่าแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าการปลูกผักปลอดสารพิษของเกษตรกรมีการพัฒนาแนวคิดและวิธีการปฏิบัติ โดยแบ่งเป็นระยะ ได้แก่ ระยะเริ่มต้นที่เกษตรกรยังขาดความรู้และประสบการณ์ จึงดำเนินการโดยยึดคำแนะนำของเจ้าหน้าที่อย่างเคร่งครัดในแปลงปลูกผักกางมุ้ง โดยใช้ยาฆ่าแมลง แต่มีการขอให้พืชเงืงจางในระดับปลอดภัยจึงเก็บเกี่ยวจำหน่าย ต่อมามีการพัฒนาเทคนิควิธีโดยหลีกเลี่ยงสารพิษ เช่น การใช้กาวดักเห็บหรือผลิตสารสกัดจากสะเดา ซึ่งเป็นสารกำจัดแมลงแบบธรรมชาติเพื่อใช้เอง การถ่ายทอดการเรียนรู้และคงสภาพพฤติกรรม รวมทั้งแนวคิดการปลูกผักปลอดสารพิษของเกษตรกรมีผู้ถ่ายทอดในหลายขั้นตอน โดยเริ่มจากเจ้าหน้าที่จากหน่วยปราบศัตรูพืช กรมส่งเสริมการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ เนื้อหาที่ถ่ายทอดคือวิธีการปลูกผักปลอดสารพิษโดยวิธีการกางมุ้งในล่อนป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืชโดยหลีกเลี่ยงสารเคมี หลังจากนั้นเกษตรกรได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจนเป็นประสบการณ์ตรง เกิดการแลกเปลี่ยน

ความรู้ภายในกลุ่ม รวมถึงการอบรมและเครือข่ายการเรียนรู้ ทำให้ปรับเปลี่ยนแนวความคิดการผลิตเพื่อตอบสนองกระแสผู้บริโภคใหม่ที่ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ทำให้ผลผลิตเป็นที่ยอมรับของตลาด นอกจากนี้ เกษตรกรเห็นว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนหลังการปลูกผักปลอดสารพิษมีสภาพที่ดีขึ้น สืบเนื่องจากสภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินและน้ำในชุมชน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved